

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

"AKTIVISM MÖTER ARKIV" – #METOO-AKTIONEN #DAMMENBRISTERS
DONATIONSURVAL
Nyman, Nina

Published in:
Laboratorium för Folk & Kultur

Published: 01/07/2022

Document Version
Final published version

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:
Nyman, N. (2022). "AKTIVISM MÖTER ARKIV" – #METOO-AKTIONEN #DAMMENBRISTERS
DONATIONSURVAL. *Laboratorium för Folk & Kultur*, 1(2022).
<https://bragelaboratorium.com/2022/07/01/aktivism-moter-arkiv-metoo-aktioner-dammenbristers-donationsurval/>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LABORATORIUM FÖR FOLK OCH KULTUR

EN KULTURVETENSKAPLIG TIDSKRIFT

"Aktivism möter arkiv" – #metoo-aktionen #dammenbristers donationsurval

1 juli, 2022

Nina Nyman

I slutet av 2017 kom den rikssvenska varianten av #metoo till Finland. Den varianten av #metoo gick ut på att vittnesmål om sexuella trakasserier och sexuellt våld inte längre kom ut via privatpersoners egna sociala medier eller via tidningsartiklar, utan att vittnesmålen samlades in i form av aktioner där också personer som inte vittnade kunde visa sitt stöd genom att underteckna upprop. I Sverige riktade sig aktionerna oftast mot specifika yrkesbranscher och organiserades av personer inom yrket. I Finland riktade sig det första stora upprippet, som gick under namnet #dammenbrister, till "Svenskfinland" eller "finlandssvenskar" utan att desto mera ville ta ställning till vad de begreppen kan eller ska tolkas som.

Som administratörer och initiativtagare till upprippet fungerade Jenna Emtö, Ida Kronholm, Ylva Perera, Vilhelmina Öhman och jag själv, och när aktionen var över fanns största delen av materialet aktionen resulterat i på våra privata datorer. Det här är ett mycket konkret och praktiskt problem som är vanligt efter aktivism – det är oklart vem som har ansvar för och rättigheter till gemensamt skapat material. Ofta leder det till att material långsamt försvinner, eller blir delar av personarkiv, men i det här fallet var delar av materialet så pass känsligt att vi som administratörer inte kände oss bekväma med att hålla kvar det på våra datorer och inte heller bekväma med att bara radera det. Arkivering blev en praktisk lösning på ett konkret problem aktivismen skapat för oss administratörer. Vi beslöt att jag skulle sköta kontakten med arkivet, i det här fallet Svenska litteratursällskapets arkiv. Det betydde att jag samlade ihop och sammanställde materialet, samtidigt som jag kommunicerade med de andra administratörerna och att vi fortsatte fatta gemensamma beslut som vi gjort också under aktionen. Det här gjorde jag först som aktivist på min fritid, men längs med donationsprocessen blev jag så intresserad av donationens etiska och politiska dimensioner att det tog över mitt doktorandarbete. Nu kommer min doktorsavhandling i genusvetenskap att handla om arkivdonationsprocesser för feministiskt aktivistiskt material och den här artikeln är en förkortad version av det avhandlingskapitel där jag presenterar det donerade materialet från #dammenbrister och hur jag grupperar det utifrån från aktivismens etiska och politiska synvinkel.

Då jag analyserat donationsprocessens etiska, politiska, emotionella och juridiska aspekter ur donatorssynvinkel kunde jag identifiera fyra olika kategorier av material i skärningen mellan aktivism och arkivering. De fyra olika kategorierna avspeglar även i vilken mån material är tillgängligt före och efter donering. Jag har valt att här kalla kategorierna "Offentligt material", "Material från bakom kulisserna", "Material med begränsningar" och "Icke-donerat material".

Bild: författaren.

Offentligt material

Den första kategorin gäller material som redan före donationen varit tillgängligt för allmänheten:

- En upppropstext med krav på förändring
- 6111 namn på de som undertecknat uppropet
- 950 vittnesmål om sexuellt våld och sexuella trakasserier i finlandssvensk kontext. I redigerad form där Ortsnamn och namn på arbetsplatser och dylikt har tagits bort (inga personnamn nämndes i något av vittnesmålen). Sexton av vittnesmålen har dragits bort av skribenten och i de fallen finns bara vittnesmålets siffra kvar och en text som markerar att där funnits ett vittnesmål. Med den här lösningen vill vi signalera att inte alla historier kan berättas.
- Kopior av priser aktionen fått (t.ex. pro-feminismi priset utfärdat av vänsterkvinnorna och Fredrika Runeberg stipendiet)
- 37 nedladdade media-artiklar från de första veckorna efter uppropet

Det här materialet ger redan en ganska bra bild av vad aktivismen bestod av och kan hittas relativt lätt via sökning på nätet. Samtidigt begränsar sig materialet till aktivismens ganska noggrant kurerade narrativ om sig själv. Det lyfter upp tydliga mål och berättar om att kraven som aktivismen ställde togs förhållandevis bra emot. Materialet visar också på en slags intern framgång – att aktionen växte snabbt och blev i finlandssvenska, eller till och med Nordiska mått, en stor metoo-aktion.

Den emotionella processen för att donera just det här materialet var alltså väldigt lätt eftersom allt redan finns tillgängligt och är smickrande för aktivismen. Målen med att donera det här materialet handlar till exempel om att se till att det finns samlat på en plats och att det inte försvinner då #dammenbristers hemsida någon gång försvinner. Men att donera det här materialet till ett arkiv som har som ett av sina uttryckliga mål i sina stadgar att "samla, bearbeta och offentliggöra vittnesbörderna om den svenska kulturens uppkomst och utveckling i Finland" är också en fortsättning på #dammenbristers aktivisms mål att lyfta upp en annan sida av den "svenska kulturen" i Finland, nämligen den där övergrepp sker och där den finlandssvenska litenheten kan stärka tystnadsstrukturer. Donationen av det här materialet kan läsas som en arkivintervention där aktivismen använder sig av arkiv för att nå politiska mål, i det här fallet på ett lite märkligt friktionsfritt sätt.

Efter att vi administratörer tagit beslutet att donera materialet blev frågan om vi har juridiska rättigheter att göra det, med andra ord – vem äger materialet och kan ge över ägarskap till arkivet? Byte av juridiskt ägarskap är en central del av donationsprocessen (Fisher 2015, 94) och det är en svår

fråga när det kommer till aktivistiskt material som skapats av informella nätverk snarare än enskilda personer eller organisationer (Taavetti 2016, 298). Bland det material som nämns här ovan var det vittnesmålen som orsakade mest huvudbry. Det ideala skulle ha varit att fråga alla skribenter om lov att arkivera vittnesmålen men eftersom insamlandet av vittnesmål skett på ett sådant sätt att det är omöjligt att med säkerhet veta vem som författat en stor del av dem var detta inte möjligt. Det skribenterna gett tillstånd till via att de sände in vittnesmålen var att de publiceras. Vi administratörer hade också upprepade gånger under ett års tid informerat i gruppen att man kan kontakta oss om man vill dra tillbaka sitt vittnesmål, vilket 16 personer gjorde. Alla övriga vittnesmål publicerades på tidskriften Astras hemsida och via den publiceringen upplevde vi administratörer, samt arkivets jurister, att det var möjligt för oss att donera dem.

Material från bakom kulisserna

Om jag då går vidare till nästa grupp av donerat material så är det material som inte varit tillgängligt före arkiveringen, men som i arkivet inte har begränsningar på vem som får se det. Det materialet är:

- Instruktioner från oss administratörer till personen som redigerade vittnesmålen
- Instruktioner från oss administratörer till Facebook gruppen där aktionen organiserades.
- En inspelning från när vi alla administratörer för första gången möts efter uppropet och diskuterar vad som skedde (vi träffades eller ringdes inte under uppropet och hade aldrig förr träffats just vi fem, fast vi alla i någon mån kände eller kände till varandra)

Det här materialet har skapats av oss administratörer, så här var ägarskapet tydligt och lätt att överföra till arkivet. Men, det här materialet ger en lite annan bild av aktivismen än den tidigare kategorin, offentligt material. Det betyder att avvägandena kring donationen av de här materialen såg annorlunda ut ur den synpunkten. Om de politiska målen med donationen av de tidigare materialen var identiska med aktionens mål och de etiska övervägandena var få eftersom materialet redan var tillgängligt, så är det här materialet tydligt annorlunda. Det här materialet beskriver hur aktivismen såg ut bakom kulisserna.

Eftersom en karaktäristisk del av metoo-uppropens organisering var att organiseringen var hemlig är det en typ av brott mot aktivismens etiska koder att göra det här materialet tillgängligt. Samtidigt är offentliggörandet via arkiveringen ett sätt att öka ansvarigheten (*accountability*) för aktionen internt – att till exempel visa hur redigeringen av vittnesmål gick till. Vidare är arkiveringen av den här typen av material från bakom kulisserna av aktivism ett sätt att föra kunskap vidare om hur organisering kan se ut och på det sättet i bästa fall underlätta ny organisering. De politiska målen med att donera den här typen av material kan alltså vara att möjliggöra för aktivister att lära sig av varandra över en tidsperiod som är längre än den inom vilken aktivisterna själva är aktiva. Målet är då alltså att föra kunskap vidare också efter att man själv slutat vara aktiv eller kanske till och med dött. Som författaren och donatorn Betsy Hearne (2018, 81) konstaterar "In some ways, however, 'becoming archived' offers rebirth for a life's work".

Men eftersom den här typen av material är ett steg känsligare än det tidigare materialet kräver det här också ett steg mera förtroende för arkivet. Varför det här materialet är ett steg känsligare, eller åtminstone mera ambivalent, är inte bara det att det är oklart hur väl donationen fungerar ihop med aktivismens interna etik och regler, utan även för att det här materialet är mindre kurerat än den första materialtypen. Det betyder att det här materialet potentiellt kunde vara lättare att använda mot aktivismen i någon form av backlash mot aktionen, dess mål eller personer involverade i den.

Den här typen av oro är intressant eftersom den talar emot en av de orsaker som ofta nämns för aktivisters önskan att donera material till arkiv, nämligen att arkivet som institution i sig ger trovärdighet till aktivismen. Donationen kan alltså vara ett sätt för aktivister att söka den bekräftelse och makt som formella institutioner har. Arkiveringen kan tänkas ge bekräftelse för att det man gjort eller gör är meningsfullt för att beskriva samhället (se t.ex. Eichhorn 2010, 625). Att arkivera material från bakom kulisserna kan däremot ha den motsatta effekten från det redan offentliga materialet, om den första materialtypen beskriver framgång i någon form kan den andra materialtypen komplicera den framgången. Det betyder så klart att den här materialtypen är mer värdefull för att utveckla aktivistiska strategier, men också för forskare som vill undersöka aktivism. Samtidigt är den här materialtypen mera emotionellt utmanande att donera eftersom den förutsätter en förmåga att överge makten att kurera sitt narrativ. Den här känslan av både lättnad och sorgprocess när material byter ägarskap och publik genom donationen är inte unik för aktivistiskt material utan kan uppkomma vid många olika typer av material (se t.ex. Dever 2014).

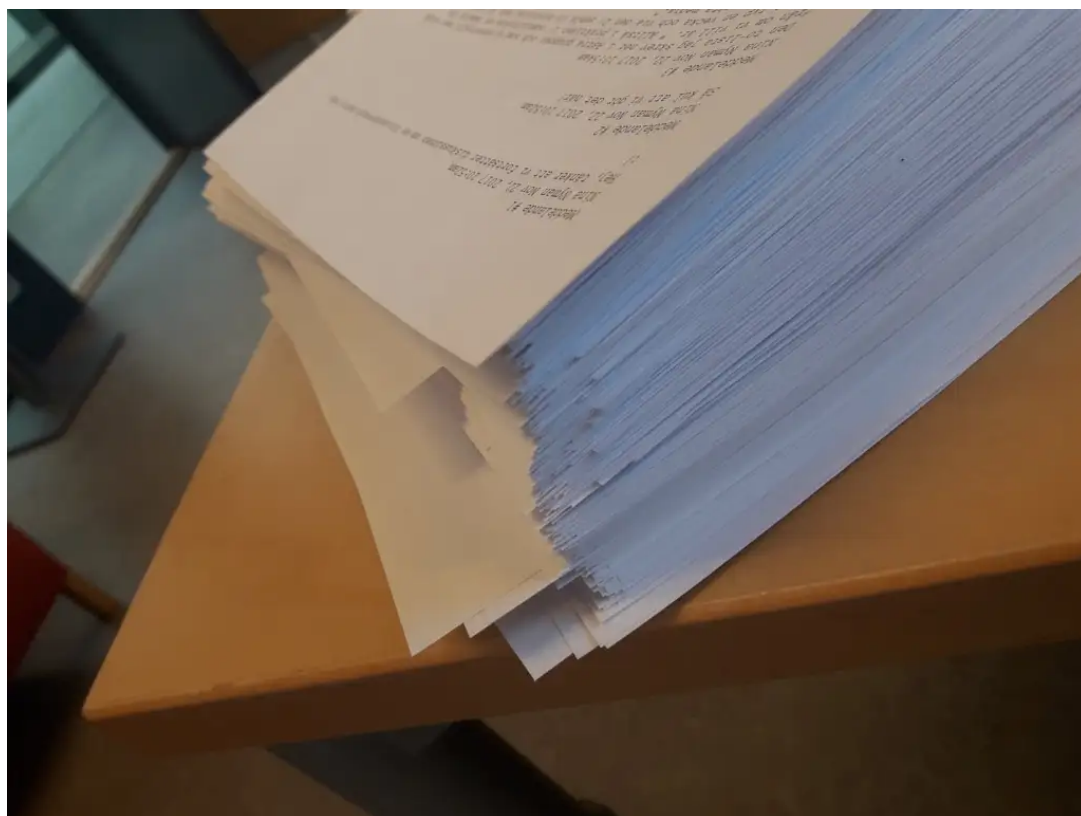

Foto: författaren.

Material med begränsningar

Den tredje typen av material som vi donerade från #dammenbrister är bara tillgängligt för forskare och endast med arkivchefens tillstånd under den tidsperiod någon som varit involverad i aktivism kan tänkas vara vid liv. Det är:

- 950 oredigerade vittnesmål om sexuella trakasserier och sexuellt våld i finlandssvenska sammanhang. De sexton vittnesmålen som skribenterna vill få borttagna finns inte heller med här, de är helt och hållet raderade.
- Den första delen av den chatt där vi administratörer höll kontakt med varandra under uppropet och där alla beslut och överväganden finns sparade (från 22 november 2017 till 16 maj 2018, 4435 meddelanden, cirka 400 sidor).

Ägarskapet för chatten är tydligt: som författare kan vi donera den. Ägarskapet för de oredigerade vittnesmålen är betydligt grumligare, men vi beslöt ändå att donera dem. Vittnesmålen är nu inlåsta så att de inte är tillgängliga för arkivpersonalen heller. Då där finns ortnamn, arbetsplatsnamn och liknande är det ur vissa av vittnesmålen relativt lätt att klura ut vilka personer det rör sig om, även om inga personnamn nämns (eller åtminstone att tro att man vet vem det rör sig om). Det har visat sig att eftersom vittnesmålen beskriver en bred tidsperiod hinner saker upprepa sig på liknande sätt på liknande platser. Hur som helst säger det sig själv varför det här materialet är känsligt.

Mindre självklar är frågan om det finns en mening med att alls spara vittnesmålen som oredigerade. Det var nämligen de redigerade vittnesmålen som spelade huvudrollen i den politiska actionen, som utåt hade en inverkan. Det är de redigerade vittnesmålen som fick representera aktivismen och det är de redigerade vittnesmålen som lästes upp i riksdagen, på radion och på Lilla Teaterns scen. Bevisligen räcker de redigerade vittnesmålen för att påverka politiskt på det sätt som actionen hoppades göra. Att spara de oredigerade vittnesmålen kan från aktivismens synvinkel ses som en onödig risk. Arkiveringen bryter med andra ord delvis etiken hos aktivismen, utan att främja aktivismens mål.

Samtidigt är det de oredigerade vittnesmålen som födde actionen. Det var dem som personer i den hemliga Facebookgruppen läste och det var alltså den versionen av vittnesmålen som väckte förtroendet för flera att dela med sig sina berättelser och att skriva under uppropet. Det är alltså de oredigerade vittnesmålen som bäst beskriver actionen internt. Från forskar- eller arkivsynvinkel är det lätt att se att de här vittnesmålen är värda att spara. Dessutom kändes det på ett personligt plan, åtminstone för mig, väldigt svårt att tänka mig att jag bara skulle radera dem. Att skriva, läsa och samla ihop dem har krävt så mycket arbete, både praktiskt och emotionellt, att det rent konkret kändes nästan fysiskt omöjligt att radera dem.

Ur aktivismens synvinkel kan man också tänka sig att forskning på de oredigerade vittnesmålen kan synliggöra lager av strukturer som inte går att läsa fram ur de oredigerade vittnesmålen. På det sättet kunde vittnesmålen fortsätta påverka politiskt genom arkiveringen. Men det finns så klart inga garantier.

När det gäller att spara chatten var det på sätt och vis ett par-beslut till beslutet att spara de oredigerade vittnesmålen, en slags solidaritetshandling i att spara personligt och känsligt material. Men att spara chatten var på inget sätt en självklarhet. Den är ställvis väldigt privat, den innehåller skvaller och den innehåller mycket av den frustration vi administratörer kände med saker som hände i gruppen, med media och med forskare. Det här materialet kan såra folk och det bryter en del med den sakliga blid av oss själva vi administratörer ganska snabbt fick skapa i Facebook gruppen då den snabbt växte. De här känslorna, att vara rädd att såra någon, att känna att materialet är pinsamt och till och med skämmas för delar av det är inte ovanliga hos donatorer. Känslorna kan i värsta fall orsaka att material blir odonerat även om arkivarier gör sitt bästa för att bedyra att materialen används på etiska sätt (se Fisher 2015, 114).

Vidare innehåller chatten namn på experter från olika områden som kontaktade oss administratörer privat för att ge råd. De flesta av dem hade möjligheten att ge de här råden öppet i gruppen, men valde att göra det privat. Kanske för att de gissade att vi skulle lyssna mera noggrant då, men en annan orsak kan vara att de inte ville ge råd öppet i eget namn. Att arkivera deras namn genom chatten kan betyda att vi "outar" dem inför deras kollegor.

Det samma gäller några farliga situationer under den aktiva veckan av actionen. Här nämns namn i chatten eftersom vi såklart inte hade en tanke på att någon annan än vi skulle läsa den. Ett alternativ kunde ha varit att redigera chatten, men det skulle krävs mycket tid för det (som sagt 400 sidor). Som det tidigare exemplet med vittnesmålen visar kan redigerande ur aktivistisk synvinkel fungera som ett slags omvårdande, eller politisk strategi. Genom att redigera chatten kunde det kanske också

varit möjligt att göra den tillgänglig för flera personer snabbare. Till exempel kunde man då tänka sig att alla de 20 000 personerna i Facebook gruppen skulle ha intresse för att läsa den och se processerna bakom olika beslut vi tog.

Men att spara chatten oredigerad med alla sina fel och pinsamheter upplevde vi administratörer att ändå är ärligare mot #dammenbrister och mera i linje med idén om att donationen av materialet kommer att ge mer kunskap än om det förblivit odonerat.

De här två senare kategorierna av materialtyper är de som helt klart lättast kan undergräva trovärdigheten i aktivismen och alltså de två som kräver störst förtroende för arkivet för att de ska bli donerade. Ur aktivismens synvinkel är det här materialet oklart när det gäller frågan ifall aktivismens interna regler följs då materialet doneras. Som aktivist kan man fråga sig om donationen främjar aktivismens politik. Däremot ur forskar- eller arkivsynvinkel är det här antagligen det material som är av största intresse och därmed viktigast att arkivera.

Icke-donerat material

Till slut går jag över till det material som inte doneras till arkivet av oss administratörer, nämligen:

- Dom sexton raderade vittnesmålen
- Facebookgruppen
- Facebook notifikationerna
- E-postadresserna till de som skrivit under uppropet
- Den gemensamma e-post inboxen vi administratörer hade
- De privata meddelandena vi administratörer fick
- Alla deltagares version av händelserna under vecken
- Antagligen annat som ingen av oss administratörer har kommit att tänka på att vi borde eller kunde arkivera

De sexton vittnesmålen raderades före den konkreta delen av donerandet kom igång, så det var aldrig en fråga om de ska doneras eller inte. Eftersom skribenterna drog tillbaka dem var det också väldigt tydligt att vi som administratörer inte hade någon rätt att donera dem.

Det största materialet som vi valde att inte arkivera var själva Facebook gruppen. Där gick aktivistisk politik och etik först. I själva verket raderade vi alla känsliga delar av gruppen innan uppropet blev offentligt. Det kändes inte troligt att gruppen skulle lyckas förbli hemlig efter att uppropet blev offentligt. Eftersom vi arkiverar de instruktioner vi administratörer gett till gruppen går det att få en slags bild av vad som hände i gruppen och hur den utvecklades. Men det är inte samma sak som allt det stöd som fanns i kommentarer under inlägg med vittnesmål. Vad vi arkiverar är alltså ett slags narrativ om sexuellt våld och sexuella övergrepp och ett narrativ om motstånd. Vad vi inte arkiverar är det mellanmänniska stödet och uppmuntran vilket är det som många av dem som var med i Facebook-gruppen minns bäst från aktivismen.

En annan viktig del av aktivismen som vi inte kan arkivera är alla de Facebook-notifikationer som aktivismen gav upphov till. De här notifikationerna var en väldigt betydande del av aktivismens upplevelse. Jag skulle säga att de på många sätt för mig ännu styr mitt minne av den här veckan och påverkar hur jag ser på donerandet av olika delar av materialet. Notifikationerna gav mig en typ av känslomässig kunskap, som satte sig i min kropp, om mängden människor som deltog i aktionen och

hur akut de upplevde det var att de här frågorna lyftes. Notifikationerna dök upp som små röda flaggor i otroliga mängder jag aldrig sett förr, så fort jag uppdaterade sidan, de ramade in upplevelsen av aktivismen och sen bara försvann de.

Politik, etik, juridik och teknik

Vad som här ovan förhoppningsvis blir tydligt är att valet att donera, och de avvägningar det kräver, är en process som kan se olika ut för olika delar av den donerade helheten. Detta stämmer säkert för de flesta materialsamlingar som doneras till arkiv, men fallet med materialet för #dammenbrister visar hur aktivism och politik skapar en egen dimension i donationsavvägandena. Hugh Taylor (2003 [1993], 205) skriver om materialutvalet arkivarier gör: "[i]n any case, however, our selection was never neutral or objective but, like the writing of our users, the historians, reflective of the myths which are part of our culture." Vad jag vill tillägga är att förutom de "myter" som påverkar arkivarier och arkivets användare, så finns det också "myter" som påverkar donatorerna, inte minst deras egna narrativ om det material de donerar.

Som min genomgång av materialet från #dammenbrister visat så påverkades materialurvalet i donationsprocessen och allmänhetens tillgång till materialet av politik, etik, juridik och teknik. De politiska målen med arkivering balanserades med hur väl arkiverandet stämde överens med de etiska regler som gällt under aktivismen. Till det kom att ägarskapet för materialet kunde vara oklart och att de tekniska aspekterna av materialet förändrades till viss mån då de flyttades bort ur sin ursprungliga online-miljö.

Referenser

- Dever, Maryanne (2014). Archiving Feminism: Paper, Politics, Posterity. In *Archivaria* 77 (Spring 2014).
- Eichhorn, Kate (2010). D.I.Y. Collectors, Archiving Scholars, and Activist Librarians: Legitimizing Feminist Knowledge and Cultural Production Since 1990. In *Women's Studies*, 39:6, 622-646.
- Emtö, Jenna, Kronholm Ida, Nyman, Nina, Perera, Ylva & Öhman, Vilhelmina (2018) *Dammen brister*. Förlaget M: Helsingfors.
- Fisher, Rob (2015). Donors and Donor Agency: Implications for Private Archives Theory and Practice. In *Archivaria* 79 (Spring 2015).
- Hearne, Betsy (2018). Leaving a Trail: Personal Papers and Public Archives. Part One – The Donor's Story. In *Archivaria* 86 (Fall 2018).
- Taavetti, Riikka (2015) "A marshall in love. Remembering and forgetting queer pasts in the Finnish archives". *Archival Science*, Volume 16, issue 3, s. 289–307 (2016).
- Taylor, Hugh A. (2003/1993) "Recycling the Past: The Archivist in the Age of Ecology". In: Cook, Terry and Dodds, Gordon *Imagining Archives. Essays and Reflections by Hugh A. Taylor*. Society of American Archivists and Association of Canadian Archivists in association with The Scarecrow Press, Inc.: Lanham, Maryland, and Oxford. Pp. 198-212.

Kategori : Nina Nyman

Etiketter : Laboratorium 1/2022

En tanke på “”Aktivism möter arkiv” – #metoo-aktionen #dammenbristers donationsurval”

Pingback: Laboratorium 1/2022 – Arkiv, aktivism och arkivaktivism | Laboratorium för folk och kultur

Blogg på WordPress.com.